

Звітний період

Впровадження рекомендацій FATF в Україні потребує виваженого підходу, що не ставитиме перед бізнесом завдання подавати все більшу і більшу кількість звітів

АРТЕМ ШАМРАЙ

Інвестиції — критично важливий ресурс зростання будь-якої економіки. Це жива і литома енергія, яка надає можливість створити новий продукт, нові ідеї і навіть змінити весь навколишній світ на краще.

Якщо дивитися на питання в розрізі нашої країни, то, наприклад, з досвіду азійських країн — тигер есоному (економічних тигрів), які нам часто ставлять у приклад, зрозуміло, що без зовнішніх інвестицій вони не стали б такими, якими вони є сьогодні. І будь-яка інвестиція після прийняття рішення потребує суворого захисту, в тому числі для розвитку та зростання у майбутньому. Але на первинних засадах інвестиції та капітали потребують мікроскопічного дослідження витоків походження та природи виникнення самого капіталу.

Пропоную розглянути одну з таких процедур щодо дотримання рекомендацій та правил і їх співмірність поточним реаліям у нашій державі.

Влада в Україні знайшла спосіб поєднувати непоєднуване: неймовірну відкритість із, на жаль, ворохом бюрократичних правил, які тягарем лягають не лише на український бізнес, а й на іноземних інвесторів.

Почнемо з відкритості: Україна першою у світі розкрила інформацію про реальних власників юридичних осіб у публічних реєстрах. І це певною мірою перемога.

А тепер про забюрократизованість, а подекуди просто недолугість процесу цього розкриття в контексті боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму.

Нібито з метою підвищення рівня інвестиційної та бізнесової привабливості України, а також з метою повного виконання вимог/рекомендацій FATF (Міжнародна група з протидії відмиванню брудни грошей) Міністерство фінансів України затвердило Положення про форму та зміни структури власності (наказ № 163 від 19 березня 2021 року). Додатково треба зауважити, що Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» № 361-IX зобов'язав усі раніше зареєстровані юридичні особи подати держреєстратору інформацію про кінцевого бенефіціарного власника (КБВ) та структуру власності (спочатку на це було відведено три місяці з дня офіційного затвердження форми та змісту структури власності, тобто з 11 липня по 11 жовтня 2021 року, але згодом строк продовжили ще на дев'ять місяців — до 11 липня 2022 року). Законом також зобов'язали підтримувати інформацію про КБВ та структуру власності в актуально-

АРТЕМ ШАМРАЙ,
CEO Legal Group Dominanta

му стані, оновлювати її та повідомляти держреєстратора про зміни протягом тридцяти робочих днів з дня їх виникнення та подавати держреєстратору документи, що підтверджують ці зміни.

Мета згаданих вище рекомендацій FATF — допомогти державам розробити та запровадити інструменти для запобігання використанню корпоративних структур (юридичних осіб) для відмивання коштів, одержаних злочинним шляхом, для фінансування тероризму та в інших незаконних цілях (ухилення від сплати податків, корупційні злочини). Ці рекомендації є доволі жорсткими, проте, встановлюючи мету, не зазначають способів досягнення цієї мети та залишають державам можливість самостійно обрати той чи інший підхід до їх імплементації.

Нагадаємо, що в Україні діє система так званого фінансового моніторингу. Фактично це визначений державою порядок виявлення та запобігання існуванню сумнівних фінансових потоків. Серед основних завдань фінансового моніторингу виділяють, зокрема, боротьбу з відмиванням коштів, фінансовою підтримкою створення та поширення зброї масового знищення тощо.

Загалом Закон «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню поширення зброї масового знищення» виділяє досить великий перелік суб'єктів первинного фінансового моніторингу, в який входять банки, страхові компанії, ломбарди, будь-які інші фінансові установи (в тому числі представництва іноземних), професійні учасники ринку цінних паперів, нотаріуси, адвокати, аудитори, бухгалтери, суб'єкти господарювання, що надають юридичні послуги, тощо. Метою первинного фінансового моніторингу є ідентифікація та верифікація клієнтів (завзвичай ви-

користується позначення KYC, тобто know your customer). Здійснивши верифікацію відповідно до міжнародних стандартів AML (anti-money laundering), первинний суб'єкт передає інформацію про окремі фінансові операції (наприклад, підозрілі) на розгляд у Держфінмоніторинг — вторинному суб'єкту моніторингу.

Додатково необхідно відзначити, що суб'єкти первинного фінансового моніторингу, відповідно до вимог нового AML-законодавства, повинні повідомляти Державну службу фінансового моніторингу про розбіжності між відомостями про КБВ клієнта в ЄДР та інформацією про КБВ, отриманою в результаті здійснення належної перевірки клієнта.

Шляхом запровадження необхідності подавати додаткові дані держава де-факто визнає, що існуючі можливості первинних та вторинного суб'єктів фінмоніторингу неефективні, оскільки вони не в змозі серед маси зареєстрованих в Україні корпоративних структур виокремити ті, чия діяльність видається підозрілою з точки зору задекларованих законом цілей. Постає питання: якщо після завершення деклараційної кампанії відомості про КБВ будуть у доступі в ЄДР, то навіщо змушувати суб'єктів первинного фінансового моніторингу і надалі займатися невласними їм поліцейськими функціями?

Рекомендації FATF, до слова, не вимагають тотального перепису всіх інкорпорованих у кожній державі юридичних осіб, наголошуючи на необхідності балансу між цілями та практиками, запровадженими задля досягнення цих цілей. Українському праву відомий принцип пропорційності, який відображено в положеннях статей 34, 35, 39 Конституції України. У контексті принципу пропорційності зазначені норми Основного Закону складаються з деяких основних елементів, зокрема таких: обмеження прав можливе лише за необхідності досягнення конституційно значимих цілей, сама мета встановлення певних правових обмежень має бути легітимною та істотною, а міра обмеження прав як засіб досягнення мети повинна відповідати цій меті і не повинна бути надмірною.

У цьому дискурсі постає питання: чому під дію декларативної кампанії підпадають, за невеликими винятками (подавати документи не потрібно політичним партіям, профспілкам, творчим спілкам, організаціям роботодавців, адвокатським об'єднанням, торгово-промисловим палатам, ОСББ, релігійним організаціям, державним органам та органам місцевого самоврядування, державним та комунальним підприємствам, установам та організаціям), практично всі зареєстровані в Украї-

ні юридичні особи? У повітрі — просте питання: а чому всіх за списком? Невже хоч одного суб'єкта малого та середнього підприємництва спіймали на фінансуванні тероризму? Хіба платникам єдиного податку, які справляють його з обороту, економічно вигідно одночасно займатися ще й відмиванням коштів? Хто заважав Мінфіну за рік роботи з підготовки тексту згаданого вище наказу зрозуміти, що компанія з річним оборотом, скажімо, у 100 тисяч гривень не може фінансувати тероризм, бо ледь «фінансує» загальнодержавні податки та фонд заробітної плати?

Звернімося до санкцій за неподання відомостей, подання відомостей із записанням або подання неправильних відомостей. Якщо керівник компанії не подасть державному реєстратору схематичне зображення структури власності або зробить це невчасно, на нього чекатиме штраф 17—51 тисяча гривень. Чому саме така сума і чи не стане вона для більшості невдах-декларантів надмірною — питання, як-то кажуть, риторичне.

Яка цінність новоукраїнського підходу з точки зору підвищення прозорості в рамках протидії легалізації доходів? Виявляється, суто номінальна. Для тих, хто забув або ж не знав, ще 26 вересня 2015 року в Україні запрацював реєстр, до якого всі юридичні особи подають інформацію про кінцевих бенефіціарів у вигляді таблиці із зазначенням даних. Яка ж відмінність між наданням юридичними особами інформації про кінцевих бенефіціарів у вигляді схеми та в спосіб, який існував раніше? Слушно зазначити, що «такі зміни, швидше за все, внесені для зручності систематизації надіслані інформації контрольним органам».

От і виходить, що, бачучи «попереду планети всієї», ми демонструємо всьому світу свою спадкову забюрократизованість та небажання налагодити адекватну систему моніторингу та контролю, замість того рівняючи всіх під одну мірку та перекладаючи на бізнес функції держави. Впровадження рекомендацій FATF потребує виваженого підходу, що не ставитиме перед бізнесом завдання подавати все більшу і більшу кількість звітів.

Інвестиції потребують не тільки захисту, а й прозорого, зручного та зрозумілого механізму регуляції побудованих не на двозначних нормативах.

Україна — країна великих потенціалів та унікальних можливостей як інвестиційних, так і геополітичних, тож упевнений, що запорукою успіху та сталого розвитку мають стати зрозумілі закони, доступні правила та легальна праця як діяльність бізнес-туризму, так і для розвитку внутрішніх економічних показників громадян та держави в цілому.